

УДК 37.01:78

Чжеюань Вей

ORCID iD 0000-0001-6075-2050

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, 01601 м. Київ, Україна

66188584@qq.com

ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ МІЖКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ РОБОТІ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ

У статті обґрунтовано технологію міжкультурного виховання студентів у позааудиторній роботі засобами музики; визначено сутність і основні риси музично-педагогічної технології; наведено приклади навчально-виховних музично-педагогічних технологій; охарактеризовано етапи впровадження педагогічної технології (проектуюльно-підготовчий, основний, контрольньо-результативний). Автор на основі аналізу базових принципів відбору змісту міжкультурного виховання студентів засобами музики в позааудиторній роботі сформулював і обґрунтував зміст виховання студентів, який включає два блоки: теоретичний і практичний.

Ключові слова: педагогічна технологія; технологія; технологія міжкультурного виховання студентів.

Вступ. Вирішення проблеми міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторній роботі у значній мірі залежить від реалізації технологічного підходу, який з'явився як методологічний напрям у педагогіці у 60-70 роках ХХ століття й ідея якого полягає у тому, щоб зробити навчальний і виховний процеси повністю керованими. Набір інструментів і методів відтворення теоретично обґрунтованого педагогічного процесу дає можливість реалізувати визначені педагогічні цілі. Використання педагогічної технології вимагає відповідного наукового планування процесів, які описують способи навчальної діяльності; умов, в яких відбувається ця діяльність (організаційні форми навчання); інструментів реалізації навчальної діяльності (Мижериков В. А., 2004, с. 79). Концептуальною основою впровадження технологічного підходу є положення про проектування та цілеспрямованість педагогічних дій на управління навчальним і виховним процесами, якість яких залежать від вибору технології.

Мета статті – обґрунтувати технологію міжкультурного виховання студентів у позааудиторній роботі засобами музики.

Визначення понять «технологія», «педагогічна технологія» та «технологія музичного виховання». Дефініція «технологія» (від грецького «techne» – мистецтво, майстерність і «logos» – наука, вчення) прийшло зі сфери виробництва й означає здійснення виробничого процесу шляхом розділення його на послідовні взаємопов'язані операції і процедури для отримання конкурентного продукту. Застосування технології передбачає обізнаність людини щодо способів і методів її

реалізації, оптимального для певного процесу використання матеріалів, інструментів, а також засобів управління і діагностики ефективності даного процесу (Єрастова-Михалусь І. Б., 2016, с. 93). Нині поняття «технологія» широко використовується в педагогіці, однак немає його чіткого визначення, що відображено у використанні таких термінів, як: «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання», «технологія виховання».

Так, у педагогічній науці педагогічну технологію розуміють як систему послідовних, взаємопов'язаних дій викладача, що спрямована на вирішення педагогічних завдань та як планомірне практичне втілення спроектованого педагогічного процесу, що здійснюється відповідно до інваріантних етапів людської діяльності. Теоретично обґрунтована і практично перевірена педагогічна технологія може використовуватися кожним викладачем для досягнення запланованих результатів (Єрастова-Михалусь І. Б., 2016, с. 94).

Педагогічна технологія це комплексна інтегративна система, яка охоплює операції та дії, що забезпечують педагогічне ціле визначення, змістові, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, оволодіння професійними вміннями та формування якісних знань тих, хто навчається, передбачених цілями навчання (Сисоєва С. О., 2011, с. 148).

Під педагогічною технологією розуміють систематичне та послідовне втілення на практиці задалегідь спроектованого навчально-виховним процесом. Педагогічні технології дають змогу створити гнучку та рухливу структуру навчально-

виховного процесу, що коригується завдяки зворотним зв'язкам. Поетапне відтворення педагогічної технології забезпечує досягнення мети виховання та навчання для всіх учнів (Олексюк О. М., 2006, с. 152).

Визначення поняття «технологія навчання» Н. Ф. Тализіна пов'язує із сукупністю знань, необхідних педагогу для конструктивного вирішення завдань, навчально-виховного процесу; самим процесом навчання; його технічним забезпеченням (Тализіна Н. Ф., 1975, с. 145).

Нам близька думка С. О. Сисоевої, що технологія навчання – це керована відкрита система взаємопов'язаних цілеспрямованих дій, які здійснюються всіма учасниками освітнього процесу для досягнення запланованого результату навчання в оптимальні терміни, з урахуванням досвіду та на основі використання різноманітних форм та методів навчання (Сисоева С. О., 2011, с.280).

У мистецькій освіті також існують різні підходи до тлумачення означених понять. Г. М. Падалка технологію навчання пов'язує з модульною організацією навчання з мистецьких дисциплін і зазначає, що модульна технологія навчання – один з можливих варіантів доцільної організації підготовки студентів у системі мистецької освіти (Падалка Г. М., 2010).

О. М. Олексюк підкреслює, що існує сучасна тенденція щодо швидкого розвитку технологій музичного навчання у порівнянні з технологіями музичного виховання, що, можливо, пов'язано з тим, що технологія навчання меншою мірою залежить від суб'єктивних факторів, а на ефективність виховного процесу дуже впливають майстерність педагога, його особистість, ставлення учня до вихователя. Виховні технології створювати значно складніше (Олексюк О. М., 2006, с. 152). Науковець зазначає, що музичне виховання – це спеціально організований процес, який передбачає формування особистісних якостей учня та розвиток його здібностей засобами музичного мистецтва (Олексюк О. М., 2006, с. 7). На наш погляд, специфіка навчальних технологій з використанням засобів мистецтва, зокрема музичного мистецтва полягає у тому, що вони мають спрямованість як на навчання особистості, так і на виховання у неї мистецьких цінностей.

Авторка окреслює специфічні риси технології виховання музичним мистецтвом, як є ідентичними технології навчання музиці (Олексюк О. М., 2006, с. 153): постановка діагностичної мети навчання, тобто висування таких цілей навчання, в яких змальовано дії та ставлення учня (знає, розуміє тощо); відповідно до цілей навчальний матеріал поділяють на логічно пов'язані ланки; можливість відтворення навчального циклу, що складається з таких компонентів: постановка мети навчання; попереднє оцінювання рівня навченості та вихованості; навчання та організований виховний вплив; сукупність про-

цедур та коригування згідно із результатами зворотного зв'язку; підсумкове оцінювання результатів та постановка нової мети; зворотний зв'язок та об'єктивний контроль знань та вмінь і на їхній основі коригування будь-якого з етапів навчання чи виховання. Ця риса тісно пов'язана з першою, оскільки діагностична мета створює можливості для більш об'єктивної оцінки та контролю що підвищує якість зворотного зв'язку.

Сутність і визначальні риси феномену «музично-педагогічні технології». В. Ф. Черкасов розкриває сутність і визначальні риси феномену «музично-педагогічні технології», а саме такі риси, як: (Черкасов В. Ф., 2014, с. 237): формування музичної культури молоді; стимулювання інтересів, потреб і смаків; опанування знань, вмінь і навичок у різних видах музичної діяльності; збагачення художньо-естетичного досвіду; розвиток музично-творчих якостей особистості в процесі вокально-хорової роботи, музично-теоретичної підготовки, сприймання музики, імпровізації, гри на музичних інструментах та музично-ритмічних рухів під музику. Музично-педагогічні технології спрямовані на досягнення мети музичної освіти – формування музичної культури молоді як складової духовної культури особистості (Черкасов В. Ф., 2014, с. 151). До основних музично-педагогічних технологій В. Ф. Черкасов відносить: сприймання музики, вокально-хорову роботу, музично-теоретичну діяльність, імпровізацію, гру на музичному інструменті, музично-пластичну діяльність (Черкасов В. Ф., 2014, с. 236-297).

Прикладом навчально-виховних музично-педагогічних технологій є і технології, запропоновані укладачем програми Б. М. Фільц для загальноосвітніх навчальних закладів з музичного мистецтва для засвоєння орієнтованого й варіативного матеріалу, зокрема: слухання музичних творів; інтерпретація інтонаційно-образного змісту музичних творів; розучування та виконання пісень; засвоєння основних понять із музичного мистецтва; імпровізація, пластичне інтонування. Розкриття змісту художньо-навчального матеріалу відбувалося логічно завершеними блоками (Фільц Б. М., 2005, с. 3–59).

З. М. Стукаленко акцентує увагу на важливості технологій передавання та отримання інформації за допомогою глобальних комп'ютерних мереж у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, завдяки зближенню та широкому спілкуванню, знищенню кордонів між окремими індивідами, вільному обміну ідеями, заснованими на широких контактах з культурою різних народів, досвідом людства. Глобальна мережа відкриває нові можливості для музичної освіти майбутнього вчителя, що дозволяє самостійно поповнювати і оновлювати свої знання, вести пошук, бути толерантним, креативним, мобільним. Така форма роботи уможливорює діалог культур, забезпе-

чуючи студентам зв'язок з Європою та світом (Стукаленко З. М., 2016, с. 86).

Етапи впровадження технології міжкультурного виховання студентів у позааудиторій роботі засобами музики. Аналіз наукової літератури показав, що невід'ємною рисою будь-якої технології є поетапність впровадження. Так, згідно інтенції С. О. Сисоевої, педагогічна технологія має три етапи (Сисоева С. О., 2011, с. 280): підготовчий етап: планування та прогнозування результатів; етап реалізації: етап функціонування технологічного процесу; етап підсумково-аналітичний: аналіз поставленої мети. У створенні технології міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторій роботі, ми спиралися на думку науковця і виходили з розуміння її як сукупності системно пов'язаних між собою етапів, кожному з яких притаманні взаємозумовлені форми та методи, взаємодія яких забезпечує ефективність міжкультурного виховання студентів. Так, запропонована нами технологія міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторій роботі включає три етапи: проектувально-підготовчий, основний, контрольньо-результативний. Метою означеної технології є міжкультурне виховання студентів вищого навчального закладу засобами музики.

На першому, *проектувально-підготовчому етапі* передбачається окреслення діагностичних методів виявлення рівня міжкультурної вихованості студентів вищого навчального закладу; оцінювання рівня міжкультурної вихованості студентів; окреслення змісту, часового терміну та послідовності процесу міжкультурного виховання майбутніх фахівців; підбір методів і форм міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторій роботі.

Другий, *основний етап*, передбачає досягнення студентами якісного рівня міжкультурної вихованості. На цьому етапі здійснюється реалізація змісту міжкультурного виховання через добір і впровадження відповідних форм та методів. Досягнення мети розробленої технології залежить від змістового наповнення позааудиторій роботи. Ефективність впровадження технології залежить і від відбору таких форм і методів у позааудиторій роботі, які викликають інтерес у сучасних студентів вищого навчального закладу.

На наш погляд, реалізація змісту міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторій роботі уможливлена через впровадження традиційних та інноваційних форм і методів. До традиційних колективно-групових форм ми відносимо такі, як: музичний лекторій, музичну вікторину, музично-тематичні вечори; до інноваційних колективно-групових форм, відносимо: творчі проекти-зустрічі з музикантами різних країн, конкурс виконавців національної музики, етнопсихологічний тренінг, конкурс культурно-просвітницьких та музичних пре-

зентацій, диспут, Інтернет-спілкування на музично-інформаційних та музично-педагогічних сайтах. До традиційних методів виховання відносимо такі: бесіда, лекція, диспут, метод прикладу, доручення, створення ситуації успіху, інструктаж, ілюстрації, демонстрації, конкурс, гра, емоційна дія, заохочення; до інноваційних методів відносимо: мотиваційно-діалогічний, міжкультурної толерантної комунікації, ціннісно-етноідентифікаційний, проектно-творчий.

На третьому, *контрольно-результативному етапі* проходить використання контрольних методів для виявлення рівня міжкультурної вихованості студентів, аналіз результату міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторій роботі; оцінювання рівня міжкультурної вихованості студентів. Результатом реалізації технології міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторій роботі є підвищення рівня їхньої міжкультурної вихованості, опанування знаннями та вміннями міжкультурної комунікації, ідентифікації, толерантності. Опис контрольних методів, виявлення рівня міжкультурної вихованості студентів вищого навчального закладу; оцінювання рівня міжкультурної вихованості студентів висвітлено у наступному розділі дисертаційного дослідження.

Надамо більш детального опису *основного етапу* технології міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторій роботі.

Визначаючи зміст міжкультурного виховання студентів ми опиралися на думку С. У. Гончаренка щодо досягнення основної мети виховання – формування гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості (Гончаренко С. У., 2000, с. 87). Розглядаючи поняття «зміст виховання» В. В. Ягупов розуміє під таким поняттям систему наукових, духовних і професійних знань, навичок, умінь, а також норм і правил поведінки, оволодіння якими забезпечує формування гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості – громадянина України, його прилучення до загальнолюдських, національних і професійних цінностей, набуття ним світоглядних, морально-етичних рис, розвиток його індивідуальності та підготовку до повноцінної духовної діяльності (Ягупов В. В., 2002). Ми вважаємо, що змістом музичного виховання як і музичного виховання є саме музичне мистецтво, яке своїми специфічними засобами впливає на рівень загальної і музичної культури людини, а саме: формує її духовні потреби, інтереси, цінності; розвиває загальні і специфічні здібності через опанування музичними знаннями й вміннями – а також – на смисл існування людини

Доцільною є думка Б. М. Неменського, що зміст музичного навчання це єдність трьох блоків, які, на наш погляд, відображають і зміст музичного виховання: оцінювання усвідомлення життєвих явищ, мистецтва; творчої позиції; розвинутого асоціативного мислення як основи творчих здібностей

(Неменский Б. М., 1981, с. 176–178). Зміст музичного виховання має включати як і зміст музичної освіти наступне (Олексюк О. М., 2006, с. 86):

- вивчення різних пластів музичної культури: фольклор, духовна музика, класика та твори сучасних композиторів;
- пізнання закономірностей виникнення та розвитку музичного мистецтва на основі інтонаційної, жанрової та стильової природи музики;
- вивчення основних засобів виразності (мелодія, гармонія тощо), які формують емоційно-образне та свідоме сприйняття музики;
- діяльнісне засвоєння музичного мистецтва через хорове та інструментальне виконавство, композицію та імпровізацію, пластичне інтонування та музичний рух.

На наш погляд, для діяльнісного засвоєння музичного мистецтва різних країн світу крім хорового й інструментального виконавства необхідно додати сольне вокальне виконавство, яке є ментальною рисою деяких країн, як зокрема Китаю, Кореї, Японії.

У формуванні змісту міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторній роботі ми враховували принципи науковості, системності, культуровідповідності, мистецького діалогу, міжкультурної толерантності, художньо-мистецької цінності, емоційно-творчої активності.

Принцип науковості – вимога до відповідності змісту міжкультурного виховання студентів сучасним науковим дослідженням у сфері філософії мистецтва, музичної психології, музичної педагогіки, теорії музичного мистецтва та інших наук. Його реалізація передбачає використання у виховному процесі науководостовірних матеріалів, нових наукових досліджень, наукової термінології.

Принцип системності – вимога щодо систематизації змісту міжкультурного виховання студентів засобами музики у позааудиторній роботі, що реалізується на основі розподілу змістового матеріалу на окремі структурно-системні блоки-теми виховної роботи.

Принцип культуровідповідності – вимога щодо врахування у змісті міжкультурного виховання студентів традицій та інновацій загальної і музичної культури країн світу, зокрема України, країн Західної Європи (Німеччини, Італії, Франції) та країн Сходу (Монголії, Китаю, Кореї, Японії). Реалізація цього принципу здійснюється через використання музичного матеріалу різних країн; проведенні музичного лекторію, музично-тематичних вечорів, спрямованих на розкриття взаємозв'язку музичної культури країн світу і визначення особливості музичної культури кожної країни окремо.

Принцип мистецького діалогу – вимога щодо необхідності використання у змісті міжкультурного виховання студентів мистецького діалогу. Реалізація даного принципу передбачає комунікативні взаєми-

ни між сприймаючим твір і самим музичним твором, виконавцем музичного твору і сприймаючими його слухачами, суб'єктами мистецького процесу.

Принцип міжкультурної толерантності – вимога щодо врахування у змісті міжкультурного виховання студентів необхідності формування їхньої міжкультурної толерантності. Реалізація цього принципу передбачає організацію такого виховного процесу, який забезпечить опанування нормами правил і терпимій й поважливій поведінки студентів до загальної й музичної культури всіх народів і народностей світу.

Принцип художньо-мистецької цінності – вимога до змісту виховного матеріалу, яким є музичні твори, що повинні мати художньо-мистецьку цінність. Реалізується цей принцип через відбір високохудожніх музичних творів різних країн для поглибленого сприймання студентів і формування ціннісного ставлення до музичного мистецтва.

Принцип емоційно-творчої активності – вимога до змісту міжкультурного виховання студентів щодо мотивування їх до творчості, розвитку емоційної реакції на музичне мистецтво різних країн, активізації творчої діяльності. Реалізація такого принципу здійснюється у виховному процесі через виконання творчих завдань, здійсненні проєктів-зустрічей з музикантами різних країн і конкурсу культурно-просвітницьких та музичних презентацій в позааудиторній роботі.

Висновки. На основі обґрунтованих принципів відбору змісту міжкультурного виховання студентів засобами музики в позааудиторній роботі ми сформуваємо і реалізуємо такий зміст виховання студентів, який включає два блоки: теоретичний і практичний.

Зміст теоретичного блоку спрямований на формування культурно-ціннісного і толерантного ставлення студентів вищих навчальних закладів до загальної і музичної культури країн Західної Європи (Німеччини, Австрії, Італії, Франції) і Далекого Сходу (Монголії, Китаю, Кореї, Японії) на основі опанування ними теоретичними знаннями і вміннями щодо визначення специфічних етнічних і типологічних рис музичної культури цих країн; музичних стилів і жанрів і особливостей фольклору, духовної музики, класики, творів сучасних композиторів кожної країни.

Практичний блок змісту міжкультурного виховання студентів засобами музики в аудиторній роботі спрямований на формування вмінь міжкультурного спілкування, ідентифікації специфічного в музичній культурі різних народів, толерантного ставлення до музичної культури інших країн у процесі практичного засвоєння теоретичного матеріалу.

Подальшого науково-педагогічного пошуку потребує окреслення діагностичних методів виявлення рівня міжкультурної вихованості студентів вищого навчального закладу.

Література

1. Гончаренко С. У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація / С. У. Гончаренко // Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи: [монографія] / за заг. ред. І. А. Зязюна. – Київ : ВІПОЛ, 2000. – С. 81–107.
2. Єрастова-Михалусь І. Б. Формування міжкультурної толерантності майбутніх магістрів економіки: дис. ... к-та пед. наук : 13.00.04 / Інна Борисівна Єрастова-Михалусь ; Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. – Харків, 2016. – 164 с.
3. Мижериков В. А. Словарь-справочник по педагогике [Текст] / В. А. Мижериков / подобщ. ред. П. И. Пидкасистого. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.
4. Неменский Б. М. Обращаясь к разуму и сердцу / Б. М. Неменский // Искусство и школа. – М. : Просвещение, 1981. – С. 176–178.
5. Олексюк О. М. Музична педагогіка : Навчальний посібник / Ольга Миколаївна Олексюк. – К. : КНУКІМ, 2006. – 188 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – Київ : Освіта України, 2010. – 274 с.
7. Сисоєва С. О. Інтегративні технології навчання дорослих : навч. – метод. посіб./ Світлана Олександрівна Сисоєва ; НАПН України, Київ, ун-т імені Бориса Грінченка. – Київ : ЕКМО, 2011. – 320 с.
8. Стукаленко З. М. Формування професійної толерантності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі фахової підготовки: дис. ... к-та пед. наук : 13.00.04 / Зоя Михайлівна Стукаленко; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2016. – С. 86.
9. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н. Ф. Талызина. – М. : Московский ун-т, 1975. – 343 с.
10. Фільц Б. М. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Музичне мистецтво. 5–8 класи / укладач Б. М. Фільц. – Київ; Ірпінь, 2005. – С. 3–59.
11. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: [підручник] / В. Ф. Черкасов. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.
12. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник [Електронний ресурс] / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с. – Режим доступу: http://eduknigi.com/ped_view.php?id=23

UZASADNIENIE TECHNOLOGII MIĘDZYKULTUROWEGO WYCHOWANIA STUDENTÓW PRZEZ ZASOBY MUZYKI W PRACY POZAAUDYTORYJNEJ

Wei Chzhueyan, doktorant, Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia M. P. Dragomanowa, ul. Pirogova 9, 01601 Kijów, Ukraina, 66188584@qq.com

W artykule jest umotywowana technologia międzykulturowego wychowania studentów przez zasoby muzyki w pracy pozaaudytoryjnej; określone są istota i podstawowe cechy technologii muzyczno-pedagogicznej; przytoczono przykłady edukacyjnych technologii muzyczno-pedagogicznych; scharakteryzowane są etapy wdrażania technologii edukacyjnych (projektualno-przygotowawczy, podstawowy, skutecznej kontroli). Autor na podstawie analizy podstawowych zasadach doboru treści edukacji międzykulturowej studentów studenci przez zasoby muzyki w pracy pozaaudytoryjnej sformułował i uzasadnił treść wychowywania studentów, która obejmuje dwie części: teoretyczną i praktyczną.

Słowa kluczowe: technologia pedagogiczna; technologia; technologia międzykulturowego wychowania studentów.

INTERCULTURAL EDUCATION TECHNOLOGY OF STUDENTS IN EXTRACURRICULAR WITH MUSIC

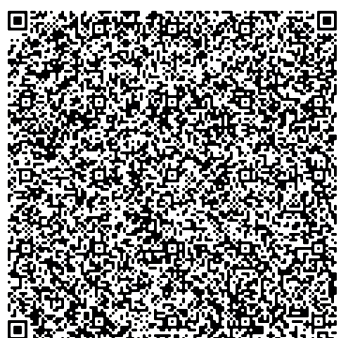
Wei Zheyuan, postgraduate student, National Pedagogical Dragomanov University, 9 Pirogova st., 01601 Kyiv, Ukraine, 66188584@qq.com

In the article the intercultural education technology of students in extracurricular work by means of music; the essence and basic features of music and educational technology; examples of educational music-teaching technologies; described the stages of implementation of educational technology. The author analysis the basic principles of intercultural education content selection means music students in extracurricular work formulated and substantiated the content of education students, which includes two parts: theoretical and practical.

The content of the theoretical unit aimed at fostering cultural values and tolerance towards university students to general and music culture of Western Europe (Germany, Austria, Italy, France) and Far East (Mongolia, China, Korea, Japan) based on mastering their theoretical knowledge and skills to identify specific ethnic and typological features musical culture of these countries; musical styles and genres, and features folk and spiritual music, classics, works by contemporary composers each country.

Practical unit content of intercultural education of students by means of music in classroom work aimed at fostering intercultural communication skills, identifying specific in the musical culture of different nations, tolerance towards musical culture of other countries during the learning of theoretical material.

Key words: educational technology; technology; intercultural education technology of students.

УДК 331.556.46(438)

Barbara Grabowska

doktor habilitowany,

Zakład Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań,

Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Uniwersytet Śląski w Katowicach

ul. Bielska 62, 43-400 Cieszyn, Rzeczpospolita Polska,

basiagra@wp.pl

POCZUCIE TOŻSAMOŚCI POLAKÓW NA EMIGRACJI

Emigracja nie przerywa ciągłości tożsamości badanych osób. Polacy dalej uważają się w większości za Polaków, ewentualnie postrzegają siebie jako członków społeczności europejskiej. Nie boją się przyznawać do swego pochodzenia, nawet jeśli czasem w środowisku, w którym żyją funkcjonują negatywne stereotypy Polaków. Zdarzają się oczywiście wyjątki, że emigranci wolą nie przyznawać się do swego pochodzenia, jednak regułą jest, że Polacy są dumni z tego, kim są. Warunki życia w okresie płynnej nowoczesności prowadzą niewątpliwie do zmniejszenia znaczenia niektórych punktów orientacyjnych tworzących poczucie tożsamości osób będących długo na emigracji.

Wyposażenie człowieka w zdolności pozwalające na konstruowanie tożsamości w ponowoczesnym świecie, w którym łatwo zatracić ową tożsamość, to nie lada wyzwanie dla edukacji XXI wieku. Sprostać mu może edukacja wielo- i międzykulturowa, która nauczy młodego człowieka, jak rozwijać globalną świadomość i czerpać korzyści z życia w społeczeństwie kulturowo zróżnicowanym, z życia, które stało się współcześnie faktem niezaprzeczalnym, przed którym nie ma ucieczki.

Słowa kluczowe: emigracja; tożsamość; tożsamość emigrantów.

Wiek dwudziesty został przez Castlesa i Millera nazwany Wiekiem Migracji (Castles S., 1993, s. 49), można zatem zastanawiać się nad metaforą określającą ruchy migracyjne w pierwszych latach nowego stulecia, szczególnie w obrębie Unii Europejskiej. Píše się nawet o «emigracyjnym tsunami» (Olędzka M., elektroniczne źródło). «Współczesne ruchy migracyjne stały się jednym z ważniejszych czynników przemian społecznych i kulturowych w świecie» (Budakowska E., s. 49). Migracja jest związana z przemieszczaniem się. Dzisiejsze migracje są najczęściej dobrowolne – przynajmniej w naszej części Europy – i wynikają z indywidualnych chęci zmiany miejsca, chęci przebywania w wielu miejscach i społecznościach. Migranci przypominają nomadów, z tą różnicą, że podróżują indywidualnie, bez rodziny, sąsiadów. W ostatnich latach zmienia się obraz migranta, zmianie ulegają motywy, sposób podróżowania. Zmianie ulegają także postawy wobec migrantów.

Z dostępnych definicji migracji (Kraszewski P., 2003) w dzisiejszych czasach «płynnej nowoczesności» (Bauman Z., 2006) najadekwatniejsze wydaje się być ujęcie migracji, jako «przeniesienie się do innej kultury, zetknięcie z innymi wartościami i normami postępowania, wyrażanymi w innym zachowaniu i sposobie bycia» (Mamzer H., 2003, s. 134). Dzisiejsze migracje mają najczęściej dobrowolny charakter (Sakson A.), są świadomym i dobrowolnym wyborem człowieka. Można

jednak mówić o swoistym przymusie, który jest spowodowany złą sytuacją ekonomiczną kraju, bezrobociem, bowiem obecne migracje mają najczęściej podłoże ekonomiczne i są wyjazdami zarobkowymi. Józef Bakalarz do tych czynników dodaje jeszcze racje ideologiczne, polityczne i religijne, przyczyny kulturowe, chęć przeżycia przygody i poznania innych krajów i kultur i nazywa je bezpośrednimi przyczynami migracji. Do przyczyn dalszych i pośrednich migracji autor zalicza «kompleks warunków społeczno-cywilizacyjnych, a zwłaszcza gwałtowny rozwój demograficzny krajów trzeciego świata, postęp ekonomiczno-społeczny w całym świecie, rozwój środków komunikacji, wzrastającą współzależność krajów w różnych dziedzinach, międzynarodową współpracę gospodarczą, a także dążenie do prawnej i politycznej jedności» (Bakalarz J., 1985, s. 27). Kiedyś migracja była ucieczką od ..., od głodu, czy politycznych prześladowań. I wówczas były to decyzje nieodwracalne, będące definitywnym odcięciem korzeni. Dzisiaj mamy ucieczkę do ..., do bycia obywatelami, do nowych możliwości, do godnej płacy za własną pracę.

Migracja – obok efektu zarobkowego – może dla człowieka być szansą na poznanie obcej/innej kultury, edukację, zdobycie doświadczenia, naukę języka, a także rozwój osobowości. Ale wśród konsekwencji migracji nie da się pominąć negatywnych skutków, szczególnie tych związanych ze zmianami w psychice człowieka –